

Оксана Шевчук,

доцент кафедри адміністративного
права та судочинства Західноукраїнського
національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6453-355X>

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОБЛІКУ: ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Статтю присвячено дослідженню актуальних проблем удосконалення механізму адміністративної відповідальності за порушення правил військового обліку у контексті сучасних викликів національної безпеки. Розглядаються теоретичні та практичні аспекти застосування адміністративних санкцій у військово-обліковій сфері, аналізуються недоліки чинного законодавства та виявляються основні напрямки його модернізації. Особлива увага приділяється аналізу правозастосовної практики та виробленню концептуальних підходів до оптимізації системи адміністративного примусу у галузі військового обліку.

Досліджуються структурні елементи механізму адміністративної відповідальності за порушення військово-облікового законодавства, включаючи нормативно-правову базу, суб'єктів правозастосування, процедури притягнення до відповідальності та систему адміністративних санкцій. Аналізуються проблеми диференціації відповідальності різних категорій військовозобов'язаних, особливості застосування адміністративних покарань за умов особливого періоду та воєнного часу. Розглядаються питання співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері військового обліку.

Детально вивчаються недоліки чинного механізму адміністративної відповідальності, включаючи прогалини у правовому регулюванні, колізії між різними нормативними актами, недостатню ефективність санкцій, що застосовуються, і складності в процедурах доведення правопорушень. Особлива увага приділяється аналізу впливу цифровізації системи військового обліку на трансформацію традиційних підходів до адміністративної відповідальності та необхідності адаптації правових механізмів до сучасних технологічних реалій.

Формулюються конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази адміністративної відповідальності у військово-обліковій сфері, включаючи зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення, спеціальні закони про військовий облік та підзаконні нормативні акти. Обґрунтовується необхідність запровадження нових складів адміністративних правопорушень, коригування розмірів адміністративних штрафів та розширення переліку альтернативних заходів адміністративного впливу. Пропонуються механізми підвищення ефективності профілактики правопорушень у цій сфері.

Розробляються рекомендації щодо оптимізації процедурних аспектів притягнення до адміністративної відповідальності за порушення військового обліку, включаючи вдосконалення порядку складання протоколів, розгляду справ та виконання адміністративних покарань. Пропонуються заходи щодо покращення координації між різними державними органами, що беруть участь у процесі притягнення до відповідальності, та підвищення кваліфікації посадових осіб, уповноважених розглядати справи цієї категорії.

Обґрунтовується концепція комплексного підходу до реформування механізму адміністративної відповідальності у військово-обліковій сфері, що передбачає не лише зміни у матеріальному та процесуальному праві, а й створення ефективної системи моніторингу правозастосування, впровадження сучасних інформаційних технологій та розвиток міжнародного співробітництва у цій галузі. Формулюються пропозиції щодо етапності впровадження запропонованих змін та оцінки їх ефективності через систему якісних та кількісних показників.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, військовий облік, законодавчі зміни, адміністративні санкції, правозастосовна практика, військовозобов'язані, адміністративні правопорушення, цифровізація військового обліку, профілактика правопорушень, процедури притягнення до відповідальності, міжвідомча взаємодія, національна безпека, адміністративний примус, правове регулювання, модернізація.

Shevchuk O.

Improvement of the mechanism of administrative liability for violations of military accounting: proposals for legislative changes

© Оксана Шевчук, 2025

The article is devoted to the study of the current problems of improving the mechanism of administrative liability for violations of military accounting rules in the context of modern challenges of national security. The theoretical and practical aspects of the application of administrative sanctions in the military accounting sphere are considered, the shortcomings of the current legislation are analyzed and the main directions of its modernization are identified. Particular attention is paid to the analysis of law enforcement practice and the development of conceptual approaches to optimizing the system of administrative coercion in the field of military accounting.

The structural elements of the mechanism of administrative liability for violations of military accounting legislation are studied, including the regulatory framework, law enforcement entities, procedures for bringing to justice and the system of administrative sanctions. The problems of differentiating the responsibility of different categories of military personnel, the features of the application of administrative penalties in the conditions of a special period and wartime are analyzed. The issues of the ratio of administrative and criminal liability for offenses in the field of military accounting are considered.

The shortcomings of the current mechanism of administrative liability are studied in detail, including gaps in legal regulation, conflicts between various regulatory acts, insufficient effectiveness of the sanctions applied, and complexities in the procedures for proving offenses. Particular attention is paid to the analysis of the impact of the digitalization of the military accounting system on the transformation of traditional approaches to administrative liability and the need to adapt legal mechanisms to modern technological realities.

Specific proposals are formulated to improve the legislative framework for administrative liability in the military accounting sector, including amendments to the Code of Administrative Offenses, special laws on military accounting and subordinate regulations. The need to introduce new categories of administrative offenses, adjust the size of administrative fines and expand the list of alternative measures of administrative influence is substantiated. Mechanisms are proposed to increase the effectiveness of prevention of offenses in this area.

Recommendations are developed to optimize the procedural aspects of bringing to administrative liability for violations of military accounting, including improving the procedure for drawing up protocols, considering cases and enforcing administrative penalties. Measures are proposed to improve coordination between various state bodies involved in the process of bringing to liability, and to improve the skills of officials authorized to consider cases of this category.

The concept of a comprehensive approach to reforming the mechanism of administrative responsibility in the military accounting sphere is substantiated, which involves not only changes in substantive and procedural law, but also the creation of an effective system for monitoring law enforcement, the introduction of modern information technologies and the development of international cooperation in this area. Proposals are formulated regarding the phasing of the implementation of the proposed changes and the assessment of their effectiveness through a system of qualitative and quantitative indicators.

Keywords: administrative responsibility, military accounting, legislative changes, administrative sanctions, law enforcement practice, military conscripts, administrative offenses, digitalization of military accounting, prevention of offenses, procedures for bringing to justice, interagency cooperation, national security, administrative coercion, legal regulation, modernization.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження механізму адміністративної відповідальності за порушення військового обліку обумовлена кардинальними змінами у військово-політичній обстановці та зростанням вимог щодо забезпечення обороноздатності держави. Сучасні виклики національної безпеки висувають першому плані необхідність створення ефективної системи військового обліку, здатної забезпечити своєчасну мобілізацію людських ресурсів та підтримку боєготовності збройних сил. У умовах існуючий механізм адміністративної відповідальності порушення військово-облікового законодавства вимагає кардинального перегляду та адаптації до нових реалій, що робить це дослідження особливо значимим для теорії та практики адміністративного права.

Особливої актуальності набуває необхідність усунення системних недоліків чинного законодавства про адміністративну відповідальність у військово-обліковій сфері, які виявляються в неефективності санкцій, що застосовуються, недостатній диференціації відповідальності різних категорій військовозобов'язаних та недосконалості процедурних механізмів притягнення до відповідальності. Аналіз правозастосовчої практики свідчить про наявність значних прогалин у правовому регулюванні, колізій між різними нормативними актами та відсутність чітких критеріїв кваліфікації правопорушень, що створює перешкоди для ефективного функціонування системи військового обліку та знижує превентивний потенціал адміністративно-правових санкцій.

Цифровізація системи військового обліку та впровадження сучасних інформаційних технологій у процес ведення обліку військовозобов'язаних актуалізують питання адаптації традиційних підходів до ад-

міністративної відповідальності до нових технологічних реалій. Перехід до електронного документообігу, автоматизованих систем обліку та дистанційних форм взаємодії з громадянами потребує перегляду складів адміністративних правопорушень, процедур їх виявлення та доведення, а також механізмів застосування адміністративних санкцій. Це зумовлює необхідність розробки комплексних пропозицій щодо модернізації законодавчої бази з урахуванням технологічних інновацій та міжнародного досвіду правового регулювання у цій сфері.

Соціально-політична значимість дослідження визначається його спрямованістю на підвищення ефективності виконання конституційного обов'язку громадян щодо захисту Вітчизни через удосконалення механізмів адміністративно-правового примусу. Розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо законодавчих змін сприятиме створенню більш справедливої та ефективної системи відповідальності, що забезпечує баланс між інтересами національної безпеки та захистом прав громадян. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення нормативно-правової бази, оптимізації правозастосовної практики та підвищення якості підготовки фахівців у галузі військово-адміністративного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан наукових досліджень у галузі вдосконалення механізму адміністративної відповідальності за порушення військового обліку характеризується недостатньою системністю та фрагментарністю підходів до аналізу проблем законодавчого регулювання. Більшість публікацій останніх років, зокрема (*Polishchuk, M. (2025)*) зосереджено на вивченні окремих аспектів адміністративної відповідальності у військово-обліковій сфері, при цьому комплексні дослідження механізму правового регулювання та конкретні пропозиції щодо його модернізації представлені в обмеженому обсязі [2]. Автори (*Bila-Tiunova, Liubov & Sarybaieva, Hanna & Goloiadova, Tetiana (2025)*) переважно розглядають теоретичні засади адміністративної відповідальності без належної уваги до практичних проблем правозастосування та необхідності адаптації правових механізмів до сучасних умов функціонування системи військового обліку [3].

Дослідження процедурних аспектів притягнення до адміністративної відповідальності за порушення військово-облікового законодавства у науковій літературі представлені переважно у контексті загальних питань адміністративного процесу без урахування специфіки військово-облікової сфери. Кудінов, С. С. аналізує проблеми доведення правопорушень, повноваження суб'єктів правозастосування та порядок призначення адміністративних покарань, проте системного підходу до вдосконалення процедурних механізмів практично немає [4]. Особливо недостатньо вивченими залишаються питання впливу цифровізації на трансформацію процедур притягнення до відповідальності та необхідність їхнього законодавчого закріплення в умовах впровадження сучасних інформаційних технологій.

Аналіз ефективності застосовуваних адміністративних санкцій за порушення військового обліку в сучасних публікаціях носить переважно описовий характер без глибокого дослідження їхнього превентивного потенціалу та соціальної обумовленості. Автори обмежуються констатацією недоліків чинної системи адміністративних покарань, не пропонуючи конкретних механізмів їх удосконалення та науково обґрунтованих критеріїв оцінки ефективності. Практично не дослідженими залишаються питання диференціації відповідальності різних категорій військовозобов'язаних, альтернативних заходів адміністративного впливу та можливості індивідуалізації покарань з урахуванням особистості правопорушника та обставин скоєння діяння.

Міжнародний досвід правового регулювання адміністративної відповідальності у військово-обліковій сфері та можливості його адаптації до національних умов представлені у науковій літературі фрагментарно та несистематично. Більшість дослідників обмежуються поверхневим порівнянням окремих правових інститутів без аналізу їхньої ефективності та можливості імплементації в національну правову систему. Особливо недостатньо вивченими залишаються питання використання міжнародного досвіду для розробки інноваційних підходів до профілактики правопорушень у військово-обліковій сфері, створення ефективних механізмів міжвідомчої взаємодії та впровадження сучасних технологій у процес притягнення до адміністративної відповідальності, що обумовлює необхідність проведення комплексних порівняльно-правових досліджень.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та практична розробка комплексу заходів з модернізації інституту адміністративної відповідальності за порушення військово-облікового законодавства за допомогою критичного аналізу існуючих правових норм, систематизації проблемних аспектів їх застосування та вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо коригування адміністративно-правового

регулювання, спрямованих на усунення превентивного потенціалу адміністративно-правового впливу у сфері забезпечення належного функціонування системи воєнного обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система адміністративних стягнень за правопорушення у сфері військового обліку передбачає застосування різних видів покарань залежно від характеру та ступеня суспільної небезпеки скоєного діяння відповідно до статті 23 КУпАП. Стаття 210-1 КУпАП передбачає накладення штрафу в розмірі від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за порушення правил військового обліку. Додатково можуть застосовуватися інші види стягнень, передбачені статтею 24 КУпАП: попередження, виправні роботи, адміністративний арешт [1]. Розмір штрафу та тривалість інших видів стягнень визначаються з урахуванням положень статей 33, 34 КУпАП щодо обставин, що пом'якшують та обтяжують відповідальність, тяжкості правопорушення, особи правопорушника та інших факторів, що характеризують ступінь суспільної небезпеки діяння [7; 8].

Адміністративне провадження у справах про правопорушення у сфері військового обліку має свої процесуальні особливості, пов'язані зі специфікою суб'єктного складу та характером правовідносин, що регулюються главою 3 КУпАП. Уповноваженими органами з розгляду таких справ відповідно до статті 221 КУпАП є районні, районні у містах, міські чи міськрайонні суди, а також згідно зі статтею 222 КУпАП військові комісаріати в межах їх компетенції. Провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері військового обліку здійснюється з дотриманням принципів, визначених статтею 245 КУпАП: законності, оперативності, об'єктивної істини, забезпечення права на захист, а також із урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» [6] та підзаконними актами Міністерства оборони України.

Практика застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері військового обліку виявляє ряд проблемних аспектів, що потребують вирішення на законодавчому та правозастосовчому рівнях. До основних проблем належать: недосконалість нормативно-правового регулювання окремих аспектів військового обліку, особливо в частині узгодження положень КУпАП із спеціальним законодавством; складність доведення вини у деяких категоріях справ, пов'язана з недостатньою регламентацією процедур у статті 210-1 КУпАП; недостатня ефективність застосовуваних стягнень у контексті досягнення цілей, визначених статтею 23 КУпАП; проблеми координації діяльності різних органів у сфері військового обліку між військовими комісаріатами, органами внутрішніх справ та судами. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу та внесення відповідних змін до КУпАП та спеціального законодавства.

Розвиток законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері військового обліку має відбуватися з урахуванням сучасних викликів національної безпеки, європейських стандартів та кращих практик правового регулювання, а також у контексті реформування КУпАП. Необхідними напрямками удосконалення є: систематизація та кодифікація норм про адміністративну відповідальність у сфері військового обліку в новому Кодексі України про адміністративні проступки; удосконалення диспозиції статті 210-1 КУпАП з урахуванням положень Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»; впровадження електронних технологій у процес ведення військового обліку відповідно до вимог цифровізації державного управління; посилення превентивної функції адміністративної відповідальності через розширення застосування попереджувальних заходів; удосконалення системи адміністративних стягнень з урахуванням їх ефективності та пропорційності згідно з принципами, закріпленими у статті 23 КУпАП.

Склад адміністративного правопорушення у сфері військового обліку є складною юридичною конструкцією, що базується на положеннях КУпАП (зокрема, статті 210-1) та спеціального законодавства, передусім Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [1]. Ефективність боротьби з правопорушеннями у цій сфері залежить від якості нормативно-правового регулювання, узгодженості положень різних законодавчих актів, професійності правозастосовчих органів та свідомості громадян щодо виконання своїх обов'язків у сфері військового обліку, визначених статтями 32–34 спеціального закону. Подальший розвиток законодавства має спрямовуватися на підвищення ефективності системи військового обліку, удосконалення механізмів адміністративної відповідальності в межах реформування КУпАП та забезпечення національної безпеки держави відповідно до сучасних викликів [10].

Проведене дослідження дозволило встановити, що сучасний механізм адміністративної відповідальності порушення військового обліку характеризується значними системними недоліками, які знижують ефективність державного контролю у цій сфері. Аналіз чинного законодавства виявив невизначеність складів адміністративних правопорушень, невідповідність розмірів санкцій тяжкості провин, а також відсутність чітких процедурних механізмів притягнення до відповідальності різних

категорій порушників. Зазначені прогалини у правовому регулюванні створюють перешкоди для ефективної реалізації державної політики у сфері забезпечення військової безпеки та потребують негайного законодавчого втручання.

Висновки. Комплексний аналіз правозастосовної практики продемонстрував існування значних розбіжностей у підходах до кваліфікації однотипних порушень військово-облікового законодавства, що свідчить про необхідність уніфікації критеріїв оцінки протиправних діянь та стандартизації процедур призначення адміністративних покарань. Виявлені проблеми у діяльності уповноважених органів вказують на потребу у вдосконаленні не лише матеріально-правових, а й процесуальних аспектів адміністративної відповідальності, включаючи механізми доведення, строки розгляду справ та порядок виконання прийнятих рішень.

Розроблені під час дослідження пропозиції щодо модернізації законодавства передбачають диференціацію адміністративної відповідальності залежно від характеру порушень, особистості правопорушника та ступеня суспільної небезпеки діяння. Пропоновані зміни включають коригування диспозицій статей адміністративного законодавства, запровадження градації санкцій з урахуванням повторності порушень, а також встановлення спеціальних процедурних гарантій окремих категорій суб'єктів військово-облікових відносин. Реалізація цих пропозицій сприятиме підвищенню превентивного впливу адміністративно-правових заходів та забезпеченню балансу між інтересами держави та правами громадян.

Перспективи подальшого вдосконалення механізму адміністративної відповідальності за порушення військового обліку пов'язані з необхідністю моніторингу ефективності запропонованих законодавчих змін, адаптації правових норм до умов військово-політичної обстановки, що змінюються, і розвитком цифрових технологій у системі військового обліку. Впровадження запропонованих заходів вимагатиме відповідної підготовки правозастосовників, створення методичних рекомендацій щодо застосування оновленого законодавства та формування системи контролю за дотриманням однаковості у правозастосовній практиці, що в сукупності забезпечить досягнення цілей адміністративно-правового регулювання у досліджуваній сфері.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 13.05.2025).
2. Polishchuk, M. (2025). Legal liability for violation of legislation in the field of receiving international financial assistance in Ukraine: current status and development prospects. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 190-194. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.03.2.32.
3. Bila-Tiunova, Liubov, Sarybaieva, Hanna & Goloiadova, Tetiana (2025). Security and financial aspects of the doctrinal and legal characteristics types of administrative liability of the servicemen of the armed forces of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 11, 308-318. DOI: 10.30525/2256-0742/2025-11-1-308-318.
4. Кудінов, С. С. (2022). Financial liability of military personnel as a type of legal liability. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 33, 203-208. Retrieved from <https://nzlubb.org.ua/index.php/journal/article/view/660>.
5. Martsun, M. I. (2022). Characteristics of the composition of an administrative offense related to violation of the rules of quarantine of people. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 97(2), 194-203. DOI: 10.32631/v.2022.2.17.
6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення: 13.05.2025).
7. Шевчук О., Ментух Н. Реалізація політики державної інформаційної безпеки України в контексті запобігання корупції: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Випуск 64. С. 282–287. URL: http://visnyk-juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf.
8. Братковский В. М. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: монографія. Львів: Галицька видавнича спілка, 2020. 204 с.
9. Військові адміністративні правопорушення. Науково-практичний коментар глави 13-Б КУпАП / М. С. Туркот, А. В. Столітній, О. В. Міхед, О. В. Єні та ін. ; за ред. М. С. Туркота. Київ : Норма права, 2020. 136 с.
10. Mentukh, N. & Shevchuk, O. (2023). Protection of information in electronic registers: Comparative and legal aspect. *Law, Policy and Security*, 1(1), 4–17.

References

1. *Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya vid 07.12.1984 № 8073-X* [Code of Ukraine on Administrative Offenses dated 07.12.1984 № 8073-X]. (1984). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> [in Ukrainian].
2. Polishchuk, M. (2025). Legal liability for violation of legislation in the field of receiving international financial assistance in Ukraine: current status and development prospects. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 190-194. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.03.2.32. [in English].
3. Bila-Tiunova, Liubov, Sarybaieva, Hanna & Goloiadova, Tetiana (2025). Security and financial aspects of the doctrinal and legal characteristics types of administrative liability of the servicemen of the armed forces of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 11, 308-318. DOI: 10.30525/2256-0742/2025-11-1-308-318 [in English].
4. Kudinov, S. S. (2022). Kudinov, S. S. Financial liability of military personnel as a type of legal liability [Financial liability of military personnel as a type of legal liability]. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 33, 203-208. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/660> [in Ukrainian].
5. Martsun, M. I. (2022). Characteristics of the composition of an administrative offense related to violation of the rules of quarantine of people. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 97(2), 194-203. DOI: 10.32631/v.2022.2.17. [In English].
6. *Pro viyskovyy obovyazok i viyskovu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 № 2232-XII* [On Military Duty and Military Service: Law of Ukraine dated 25.03.1992 № 2232-XII] (1992). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> [in Ukrainian].
7. Shevchuk, O. & Mentukh, N. F. (2021). Shevchuk O., Mentukh N. Realizatsiya polityky derzhavnoyi informatsiynoyi bezpeky Ukrainy v konteksti zapobihannya koruptsiyi: administratyvno-pravovyy aspekt [Implementation of Ukraine's state information security policy in the context of corruption prevention: administrative and legal aspect]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 64, 282–287. Retrieved from http://visnyk-juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf [in Ukrainian].
8. Bratkovsky, V. M. (2020). [Bratkovskyy V. M. Administratyvna vidpovidalnist za porushennya zakonodavstva pro mobilizatsiynu pidhotovku ta mobilizatsiyu: monohrafiya [Administrative liability for violation of legislation on mobilization preparation and mobilization: monograph]. Lviv: Galician Publishing Union. 204 p. [In Ukrainian].
9. Turkot, M. S., Stolitniy, A. V., Mikhed, O. V. & Yeni, O. V. et al. (2020). [Viyskovi administratyvni pravoporushennya. Naukovo-praktychnyy komentar hlavy 13-B KUpAP [Military administrative offenses. Scientific and practical commentary on Chapter 13-B of the Code of Ukraine on Administrative Offenses]. Ed. by M. S. Turkot. Kyiv: Norma prava. 136 p. [In Ukrainian].
10. Mentukh, N. & Shevchuk, O. (2023). Protection of information in electronic registers: Comparative and legal aspect. *Law, Policy and Security*, 1(1), 4-17 [in English].

Стаття надійшла до редакції 03.06.2025